

ביאורים

המהר"ל פתח את הפרק בשאלה על שיטתו של שמואל, שאין בין ימות העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד - הרי מדרשים שונים מתארים הבדלים נוספים. עד כה ראינו את ההסבר הראשון של המהר"ל - שינויים אלה יהיו בגבולות הטבע. בקטע שלפנינו מביא המהר"ל הסבר נוסף. לאמתו של דבר אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות, ולא ישתנה דבר בהנהגת הטבע בימות המשיח.

כדי להסביר את המדרשים, מלמד אותנו המהר"ל להביט אחרת: יש הבדל בין מהות הדבר, שנקרא כאן בלשון המהר"ל "צורה", לבין הופעתו בפועל, בלשון המהר"ל כאן "חומר". למשל, אריה הסגור בכלוב לעומת כלב שמסתובב חופשי. לכאורה הכלב גיבור יותר מאריה: הוא מסוגל לצוד ולרדוף אחרי אויביו - ואריה לא. האם בגלל זה נקבע כי הכלב גיבור יותר מן האריה? ודאי שלא. האריה הוא הגיבור שבחיות גם כשהוא בכלוב. הכלוב לא משנה את הגבורה שקיימת באריה, הוא רק יוצר מחסום חיצוני שמונע מגבורת האריה לפרוץ החוצה.

כך גם בענייננו. לעתיד לבוא העולם יתרום ויתקרב אל ה', ומצד עצמו יהיה ראוי לכך שיישברו גבולות הטבע שאנו מכירים. בעתיד, ראוי שתלד אישה בכל יום, ושהטבע יצמיח מוצרים מושלמים. כפי שלמדנו בתחילת הפרק, חסרונות אלה מבטאים פער בין הרצוי למצוי, שנובע מפער רוחני הקיים בינינו לבין ה'. בעתיד לא יהיה פער רוחני וממילא מצד המהות אכן ראוי שתלד אישה באותו יום, ללא פער בין העיבור ללידה, וראוי שהטבע יצמיח מוצרים מושלמים, ללא פער בין המוצר הגולמי למוצר הסופי.

אלא שהעולם מוטבע בחומר. בעולם הזה ישנן הגבלות שמונעות מהעולם הרוחני להתגלות במלואו. לכן, למרות שבאמת העולם יימצא בדרגה רוחנית שבה אין פער בין הרצוי למצוי, חוקי הטבע לא תמיד מאפשרים זאת ומשום כך ייתכן שלא נראה זאת.

יסוד מיוחד זה מופיע רבות בכתבי המהר"ל - העיקר אינו מה שאנו רואים בעיניים אלא העולם הרוחני. גם אם מבחינה חיצונית נראה שישאל ירדו ממעלתם ושהם מושפלים בגלות, וגם אם לעתיד לבוא לא נראה ניסים שישדרו את מערכות הטבע, אין זה משנה דבר. זהו דבר שזיה, מקרי. האמת היא המציאות הפנימית, הרוחנית - נצח ישראל לא ישקר, ולעולם ישראל שניח, במעלתם העליונה מבחינה סגולית. לעתיד לבוא, יהיה שייך העולם כולו למעלה עליונה זאת, שבה אין שום פער וריחוק בינינו לבין אבינו שבשמים.

הרחבות

• חז"ל תיארו את המהות הפנימית של העולם

מקום יאמר עליו כִּף מצד אמתת עצמו, הינו מצד צורתו, ואין להשיג אֶשֶׁר הוא מצד החומר. במקומות רבים בש"ס ובמדרשים כותבים חז"ל דברים שלא ייתכנו במציאות הטבעית. לדוגמה הגמרא אומרת שגובהו של משה היה עשר אמות (כחמישה מטרים) [שבת צב.]. ושכתפיו של שמשון היו שישים אמות (כשלושים מטר) (סוטה י.). שיטת המהר"ל היא שאין ללמוד את הדברים כפשוטם, כיוון ש"רוב דבריהם (של חז"ל) הוא בדרך משל ומליצת החכמה... ולפיכך אין לתמוה כאשר יראה בדבריהם הנראים לסכלים רחוקים מן הדעת" [באר הגולה ד, א.]. אין כוונתו של המהר"ל לומר שחז"ל כתבו משלים דמיוניים, אלא שדברי חז"ל רומזים לעניינים פנימיים. על פי זה אין לתמוה אם דברי חכמים נראים לא הגיוניים, כיוון שהם לא עסקו בתיאור המציאות הגשמית אלא בתיאור המהות הפנימית: "לא דברו חכמים כלל משעור הגשמי, כי לא היה להם עסק בוה, רק דבריהם במהות העולם" [באר הגולה ו, ד].

צורת הסתכלות זו של חז"ל על פנימיות הדברים נובעת מההבדל שבינם לבין חכמי אומות העולם: "אין חכמתם דומה לחכמת חכמי האומות, כי חכמי האומות, אף כי היו חכמים, היה חכמתם שכל האנושי. אבל חכמינו, חכמתם חכמה פנימית, סתרי החכמה, מה שידעו על פי הקבלה מרבים, ורבים מרבים, עד הנביאים, ועד משה רבינו עליו השלום" [באר הגולה ה, ד]. חכמת הגויים נובעת מהשכל הגשמי ולכן הם עוסקים במציאות החומרית. לעומתם חז"ל יונקים את חכמתם ממשו רבינו שקיבל את התורה מהקב"ה, ולכן דבריהם עוסקים במהות המציאות ולא בגילוייה החומריים.

לעילוי נשמת נחמה רחל בת ר' אלתר יצחק ע"ה

המציאות בעתיד
מצד מה שראוי
בכח

ועוד אֶפְשֶׁר לוֹמַר וּלְפָרֵשׁ, כִּי מֵה שְׁאֵמַר כִּי הָאִשָּׁה תִּלְדַּבְּרָה בְּכָל יוֹם, פְּרוּשׁ עֵינֵינוּ זֶה כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאָר לָךְ פְּעָמִים הַרְבֵּה מְאֹד בְּחִבּוּר בְּאֵר הַגּוּלָה, כִּי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הֵם בְּעוֹלָם מְרַכְּבִים מֵחֵמֶר וְיוֹצְרָה. וּמִתְחַיֵּב מִן הַחֵמֶר מֵה שְׁרָאוּי לוֹ, וּמִתְחַיֵּב מִן הַצּוּרָה מֵה שְׁרָאוּי לוֹ. וְאֵין סִפְק כִּי מֵצַד הַצּוּרָה יוֹתֵר מוֹכֵן לְבְרָכָה, מֵאֲשֶׁר הוּא מֵצַד הַחֵמֶר. וְלִפְעָמִים הוּא מוֹכֵן מֵצַד הַצּוּרָה אֶל דְּבַר מֵה, וּמוֹנֵעַ אֵלָיו הַחֵמֶר, עַד שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ מֵה שְׁרָאוּי אֵלָיו מֵצַד הַצּוּרָה. מִכָּל מְקוֹם, כְּאֲשֶׁר הוּא מוֹכֵן מֵצַד הַצּוּרָה אֶל בְּרָכָה, וְאֵף אִם יֵשׁ מֵעַכְבֵּב וּבִטּוּל מֵצַד הַחֵמֶר, מִכָּל מְקוֹם אֵי אֶפְשֶׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מוֹעִיל הַכְּנָתוֹ מֵצַד הַצּוּרָה מֵה שְׁאֶפְשֶׁר הַלְּוֵעִיל, עַד שִׁיּוּצִיא לִפְעֵל מֵה שְׁרָאוּי. וּמִכָּל מְקוֹם נִמְצָא עַל הַנְּמִצָּא כְּאֲשֶׁר הוּא רָאוּי מֵצַד הַצּוּרָה, כִּי זֶה עֵצֶם שְׁלוֹ. וְלֹא יִכְחַן הַדְּבַר רַק מֵצַד עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא צוּרָתוֹ, אֲשֶׁר הוּא אֲמֹתֵת עֲצָמוֹ. וְאֵין לְהַשְׁגִּיחַ עַל הַבִּטּוּל אֲשֶׁר יִמְצָא אֵלָיו מוֹנֵעַ מֵצַד הַחֵמֶר. כִּי דְבַר זֶה דּוֹמֵה אֶל גְּבוּר גְּדוֹל, אֲשֶׁר לוֹ הַכַּח עַל פְּעֵל גְּדוֹל מְאֹד, וְהוּא נִסְגָּר בְּבֵיתוֹ, וְכִי בְּשִׁבִּיל זֶה שֶׁהוּא נִסְגָּר בְּבֵיתוֹ לֹא יֵאָמֵר שֶׁהוּא גְּבוּר גְּדוֹל, אֵף כִּי אֵי אֶפְשֶׁר לְהוּצִיא גְּבוּרָתוֹ אֶל הַפְּעֵל! וְכֵן הַדְּבַר הַזֶּה בְּעֲצָמוֹ, כְּאֲשֶׁר דְּבַר אֶחָד רָאוּי מֵצַד הַצּוּרָה הַעֲצָמִית, שֶׁהִיא עֲצָמוֹ לוֹ, אֵף כִּי מֵצַד שֶׁהַצּוּרָה מְטַבְּעֵת בְּחֵמֶר יֵשׁ מוֹנֵעַ אֶל דְּבַר זֶה, מִכָּל מְקוֹם יֵאָמֵר עַל זֶה כְּאֲשֶׁר רָאוּי אֶל הַצּוּרָה כְּאֲשֶׁר הוּא מְפָרֵד מִן הַחֵמֶר. וְדְבַר זֶה בְּאֵרְנוּ בְּחִבּוּר גְּבוּרוֹת ה' בְּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה מְאֹד. וְלָכֵן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָמְרוּ בְּכָאן כָּלֵם נִאֲמְרוּ מֵצַד הַצּוּרָה הַמְּפֹשְׁטָה. וְזֶה אֲמָרָם, לְעֵתִיד, אִשָּׁה (ש) תִּלְדַּבְּרָה בְּכָל יוֹם, כִּי יִהְיֶה הָעוֹלָם לְפָנֵי הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרָךְ. וּמִפְּנֵי זֶה מֵצַד הַצּוּרָה כֵּן הוּא רָאוּי, שֶׁתִּלְדַּבְּרָה אִשָּׁה בְּכָל יוֹם, וְעַץ עוֹשֶׂה פְּרִי כָּל יוֹם, וְתוֹצִיא גְּלִסְקָאוֹת וְכִלֵּי מִילָתָה. וְאִם יֵשׁ מוֹנֵעַ מֵצַד הַחֵמֶר אֲשֶׁר הוּא הַמוֹנֵעַ, מִכָּל מְקוֹם יֵאָמֵר עֲלָיו כֵּן מֵצַד אֲמֹתֵת עֲצָמוֹ, הֵינּוּ מֵצַד צוּרָתוֹ, וְאֵין לְהַשְׁגִּיחַ אֲשֶׁר הוּא מֵצַד הַחֵמֶר. וּמֵעֵתָה אֵין אֲתָה צְרִיךְ לוֹמַר שֶׁהַדְּבַר הַזֶּה נִמְצָא לִפְעָמִים, אֲבָל כֵּן הוּא לְפִי מַעֲלַת הַצּוּרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁאֵף אִם יֵשׁ מוֹנֵעַ מֵצַד הַחֵמֶר, וְלִכְלֵל הַפְּחוֹת מוֹעִיל כִּי אֵינּוּ מוֹנֵעַ מִכָּל וְכָל, אֲבָל יוֹצֵא לִפְעֵל מֵה שְׁרָאוּי. וְיֵשׁ לָךְ לְהִבִּין דְּבָרִים אֵלוֹ, וְהֵם בְּרוּרִים, וְדִי בְּזָה.

ניתן לבאר באופן נוסף את דברי הגמרא גם לאומר, שאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד. מה שאמרו שהאשה תלד בכל יום, פירושו על פי מה שכבר התבאר פעמים רבות בספר באר הגולה, שבעולם הזה הדברים מורכבים מחומר ומהות רוחנית, ולכל אחד מהיסודות הללו יש את הדברים הראויים לו. אין ספק כי צד המהות הרוחנית ראוי יותר לברכה מהצד החומרי. לעיתים הברכה הראויה למהות הרוחנית אינה יכולה לצאת אל הפועל, משום שצד החומר מגביל את הברכה. מכיון שראוי הדבר לברכה מצד המהות, אף שהחומר מעכב זאת בפועל, יש לאותה הכנה השפעה להוציא אל הפועל את מה שיוכל לצאת. ² בכל אופן גם כשהדבר אינו יוצא אל הפועל בשלמות, כיון שמצד המהות הראויה הברכה, נידון הדבר מצד המהות, שהיא הצד היותר אמיתי של אותו הדבר, ³ ואין לשים לב אל מה שלא יצא אל הפועל מצד החומר. ניתן לדמות זאת לאדם גבור בעל כח עצום הנעול בביתו. האם בגלל שהוא נעול בביתו ואין ביכולתו להוציא את כוחו אל הפועל, נאמר שאינו בעל כוח גדול? כך גם בענייננו, כאשר הברכה הראויה מצד המהות, שהיא העיקר, אך אינה יכולה לצאת אל הפועל מפני שהמהות מוגבלת בחומר, ⁴ נתייחס אל הברכה הראויה מצד המהות ללא התחשבות בחומר. עקרון זה בארנו בגבורות ה' כמה פעמים. כך נאמר את דברי הגמרא: מה שאמר רבן גמליאל הם דברים המתייחסים אל הברכה הראויה ⁵ מצד המהות. מאמרו, לעתיד אשה תלד בכל יום, ⁶ כי כשלא יהיו חטאים, העולם יהיה קרוב אל הקב"ה, לכן מצד המהות הרוחנית של העולם ראויה אשה שתלד בכל יום, העץ לעשות פרי בכל יום והארץ להוציא עוגיות ובגדי צמר משובחים. וגם אם לא יהיו הדברים בפועל, כי המציאות החומרית מגבילה אפשרות זו, ההתייחסות היא אל המהות ולא אל מה שנעשה בפועל. אם כן מה שמצאנו מציאות כזו בעולם, של לידה ופירות בכל יום, ושהארץ מוציאה דברים שלמים, דבר זה מוכיח שמצד מהות העולם דבר זה אפשרי, אף אם לא יהיו הדברים בפועל ממש, ⁷ בכל אופן מה שיוכל לצאת אל הפועל יצא אל הפועל. הבן דברים ברורים אלה ודי בזאת.